

8. Hornstein. W. Jugend: Strukturwandel und Problemenlagen. In: Handbuch zur Sozialarbeit und Sozialpädagogik. / Hrsg. Von Hanns Eyferth, Hans-Uwe Otto, Hans Thiersch. — Darmstadt: Neuwied Luchterhand, 1984. — S. 516.
9. Mollenhauer K. Evangelische Jugendarbeit in Deutschland. — Munchen, 1969. — S. 98.
10. Reinhold G., Lammek S, Recker H. Soziologie Lexikon. — 2, uberarb. Aufl. — Munchen: Wien Oldenbourg, 1992. — S. 289.
11. Seidel E. In: Skinheads. / Hrsg. von K.Farin und Ebenhard Seidel. 5., neubearb. u. erweit. Aufl. Verlag C.H.Beck. — Munchen, 2002. — S. 232.
12. Sporri E. Das Bandenwesen / Kriminalistik. — 1969. — №9. — S. 450.
13. Urban Rebels. Die Geschichte der Skinheadsbewegung. In: Die Skins: Mythos und Realitat / Hrsg. von Klaus Farin. — Bad Tolz: Verlag Thomas Tilsner, 2001. — S. 44.
14. Wagner B. Exkurs: Zur Entwicklung autonomer Rechtsextremer in DDR. In: Handbuch Rechtsextremismus. Netzwerke, Parteien, Organisationen, Ideologiezentren, Medien. Ein Projekt des Berlin-Brandenburger Bildungswerks / Hrsg. von Wagner B., Dammand R., Strickstroek F. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag. — 1994. — S. 187–191.

Оксана ПРИШЛЯК

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ НІМЕЧЧИНИ ДО РОБОТИ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

У статті розкрито підготовку професійних соціальних педагогів до вирішення соціальних і соціально-педагогічних проблем, пов'язаних з життям у багатокультурному просторі (толерантність, сприйняття відмінностей, повага до інших поглядів і переконань, здатність до взаємодії з людьми інших культур, мов, релігій); вміння спілкуватися кількома мовами. Розкрито роль навчальної дисципліни “Міжкультурна педагогіка” у вищих навчальних закладах Німеччини, здійснено аналіз змісту і технологій її викладання.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю професійної підготовки соціальних педагогів до роботи у полікультурному просторі і їх готовністю до вирішення проблем, пов'язаних з життям громадян у багатокультурному просторі, а саме: умінням сприймати відмінності, взаємодіяти з людьми інших культур, мов, релігій, поважати інші погляди і переконання, тощо; прагненням вдосконалення процесу професійної підготовки соціальних педагогів у контексті євроінтеграційних освітніх процесів.

Мета статті — розкрити підготовку майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах Німеччини до роботи з клієнтами у полікультурному просторі. Охарактеризувати роль навчальної дисципліни “Міжкультурна педагогіка” як компоненту професійної підготовки соціальних педагогів; визначити змістовий і технологічний компоненти цієї навчальної дисципліни; виявити можливості творчого використання такого досвіду вищих навчальних закладах України.

Сучасні світові тенденції розвитку соціальної/соціально-педагогічної освіти зумовлюють необхідність удосконалення підготовки майбутніх фахівців до роботи у полікультурному просторі. На симпозіумі “Ключові компетенції для Європи”, що був проведений Радою Європи у 1996 р. в Берні, серед п'яти ключових компетенцій сучасних випускників (політичних і соціальних; компетенцій, пов'язаних з виникненням інформаційного суспільства (оволодіння новими технологіями, розуміння можливостей їх використання; критичне ставлення до інформації, що поширюється засобами масової інформації і рекламою); компетенцій, що відносяться до оволодіння усним і письмовим спілкуванням кількома мовами; здатність навчатися упродовж всього життя як основа неперервної освіти в контексті професійної підготовки) були виокремлені *компетенції, пов'язані з життям у багатокультурному суспільстві* (прийняття відмінностей, інших цінностей, повага до інших, здатність взаємодіяти з людьми інших культур, мов, релігій) (*курсив наш — О.П.*) [3].

З метою розвитку соціальної освіти в Європі як єдиній соціальній спільноті були створені організації європейського масштабу: Європейська асоціація шкіл соціальної роботи, Європейська асоціація центрів підготовки у галузі соціально-виховної роботи, Європейська асоціація інституцій дитячого та молодіжного дозвілля, Мережа інформації про освіту в Європі,

Асоціація досліджень і підготовки з метою включення в Європу, Європейський центр громадського виховання та інші. Основним завданням діяльності цих організацій є інтернаціоналізація соціальної/соціально-педагогічної освіти Європи, розширення контактів між європейськими країнами, збільшення у низці країн асигнувань на зміцнення контактів та розвиток співробітництва європейських вищих шкіл.

Меті запровадження в освітній процес технології розширення “європейського параметру” в освіті була підпорядкована ідея розробки і впровадження конкретних програм з професійної підготовки молодих фахівців різних галузей, такі як, наприклад, програма “Кометт”, “Еразмус I”, “Еразмус II”, “Європейський параметр в освіті”, “Молодь для Європи”, “Темпус”, “Молоді люди в європейській общині”. У 1985 р. в Обервезелі був створений “Європейський центр общинного виховання” з метою розвитку єдиної Європи як соціальної спільноти та визнання і розуміння молоддю різних національних культур, поширених на європейському континенті [4].

У 1985 році з метою розвитку єдиної Європи як соціальної спільноти та духовно-культурного зближення європейської молоді в Обервезелі було засновано “Європейський центр громадянського виховання” [4]. Факультет соціальної педагогіки Європейського центру працює над створенням кадрової та організаційної інфраструктури, які з юридичної точки зору визначають спеціальну навчальну програму “європейський параметр”, в основу якої покладено концепцію громадянського виховання. Це теорія та практика навчання, орієнтованого на педагогічне обґрунтування міжкультурних та міжнаціональних проблем у європейській співдружності. Основними принципами діяльності цього центру є:

1. Інтернаціоналізація навчання всіх навчальних програм вищих навчальних закладів, збільшення в низці країн асигнувань на зміцнення контактів та розвиток співробітництва європейських вищих шкіл.

2. Інтернаціоналізація та міжкультурне спілкування. При цьому увага акцентується на завданнях розвитку мобільності студентів, спроможності здійснювати свою професійну діяльність у майбутньому щонайменше двома мовами, можливості забезпечити залучення кожного індивіда до ознайомлення з культурними цінностями інших народів.

У професійній підготовці соціальних педагогів це завдання було покладене на нову навчальну дисципліну — міжкультурну педагогіку, спрямовану на ознайомлення студентів з: європейською інтеграційною проблематикою під кутом зору культурно-історичних течій, національних конфліктів, взаємовпливів європейських культур; сучасними соціальними структурами у порівняльному контексті; міжнародними та європейськими документами про права людини; соціально-політичними, економічними та культурними дисбалансами, що виникли в результаті міграційних процесів; відмінностями та спільними рисами в освітніх системах; залученням до невербального спілкування та опанування іноземними мовами, принаймні однією з них для компетентного спілкування тощо.

3. Урахуванням прискорених в останні роки міграційних та інформаційних процесів завдання соціальної педагогіки полягає в тому, щоб гарантувати кожному індивіду залучення до культурних цінностей різних народів. Особлива увага має приділятися мігрантам, адже вони вимушені адаптуватися до іншого полікультурного простору. Розвиток внутрішньоєвропейського ринку в найближчі роки, а також політична та економічна ситуації в Центральній та Східній Європі дозволяють припустити, що міграційна мобільність буде збільшуватись та активізуватись. Науковці передбачають загострення у результаті цих процесів соціальних та культурних проблем, котрі мають бути вирішені засобами соціальної педагогіки та педагогіки культури. Хоча сьогодні неможливо ще чітко розмежувати і описати сфери інтернаціональної та міжкультурної соціально-педагогічної діяльності, проте беззаперечним є факт, що у майбутньому ці сфери набуватимуть значущості. Про це свідчить хоча б той факт, що в Німеччині у державних та приватних соціально-педагогічних службах дедалі більшою є потреба у спеціалістах сфери міжнаціональної та міжкультурної роботи з іноземцями. Зростає попит на спеціальні соціальні служби у масштабі Європи, особливо для роботи з молоддю [1].

Все це можна розглядати як виклик, що стимулює необхідність подальшого вдосконалення професійної підготовки соціальних педагогів та соціальних працівників. До цього часу система підготовки кадрів соціальної сфери лише частково реагувала на нову ситуацію. Сьогодні відсутні є узгоджені в змістовому плані навчальні програми та єдині

дипломи про закінчення освіти зі спеціальності соціальна робота/соціальна педагогіка. Навіть назва цього предмету неоднакова в різних вузах: міжкультурна педагогіка / міжкультурне виховання / іноземна педагогіка та інші [5].

“Міжкультурна педагогіка” є навчальною дисципліною, що вивчається майбутніми соціальними педагогами і соціальними працівниками в усіх вищих навчальних закладах Німеччини та країн Євросоюзу. Цю навчальну дисципліну вивчають також майбутні фахівці, в компетенцію майбутньої професійної діяльності яких входить процес спілкування з різними категоріями громадян, включаючи педагогів загального та спеціального профілів.

У вищих навчальних закладах Німеччини навчальна дисципліна “Міжкультурна педагогіка” викладається з кінця 90-х рр. XX ст. Передумовою її формування як навчальної дисципліни був факт розуміння політиками, державними діячами, науковцями різних країн Європи того, що створення загальноєвропейського ринку, посилення інтеграційних процесів у сфері економіки, трудових ресурсів, соціальних послуг, культури і освіти ставить на порядок денний цілу низку нових проблем. Взаємодія економічної та соціальної політики складає основу для успішного функціонування європейської спільноти в цілому. А це потребує адекватних заходів у сфері освіти і соціальної роботи, в основі яких лежить ідея інтернаціонального характеру освіти.

Процес інтернаціоналізації освіти вплинув на зміст професійної підготовки, на науково-дослідну діяльність вищих навчальних закладів. Міжкультурне виховання у Німеччині традиційно є галуззю педагогіки, котра має сприяти гармонійному співіснуванню людей різних національностей, релігій, культур. Вихідною точкою міжкультурного виховання є теза про “культурний контакт”, що передбачає спільне проживання людей різних культур (зокрема, студентів, що спеціалізуються на соціальній та соціально-педагогічній роботі з людьми різних національностей), які включаються у цей контакт. Через ознайомлення із відмінностями та спільними рисами змінюються попередні позиції та переконання, виникають нові стратегії вирішення певних проблем. Міжкультурне виховання сприяє формуванню переконань про те, що всі культури рівнозначні і всі заслуговують однакової уваги у процесі їх вивчення. Студенти також знайомляться з поняттям динамічної культури, яке сприяє формуванню знань про діалектику розвитку культури, про те, що вона як динамічна система постійно змінюється, сприяє виникненню нових структур. Міжкультурне виховання називають ще “іноземною педагогікою”. Сьогодні у школах Німеччини вчать представники різних національностей і культур. Вони, безумовно, несуть свої духовно-культурні цінності у школи. Окрім культурних особливостей, існують також соціальні відмінності, гендерні особливості тощо. Внаслідок цього виникає багато суперечливих ситуацій. Соціальні педагоги та соціальні працівники одну з основних причин виникнення конфліктних ситуацій серед молоді у школах і відкритому соціумі вбачають у культурних відмінностях, у несформованості толерантності як основи світогляду. Одним із можливих способів вирішення цієї проблеми обрано вивчення навчальної дисципліни, яка в різних навчальних закладах називається по-різному: “Міжкультурна педагогіка”, “Міжкультурне виховання”, “Виховання в душі європейської спільноти” та інші. Міжкультурне виховання у широкому трактуванні цього поняття передбачає постановку і вирішення таких завдань: розуміння і сприйняття інших точок зору; формування толерантності як важливої і необхідної особистісної якості; виховання поваги до інших людей; подолання упереджених думок. Тому у процесі вивчення таких дисциплін значна увага приділяється питанням технології формування толерантності як вагомого чинника подолання причин міжкультурних відмінностей. Під час вивчення цього предмету студенти також опановують: іноземну мову; вчення про свободу — “свободознавство”; про демократію — “демократізнавство”; вчення про антирасизм [6].

Прикладом може послужити досвід вирішення цієї проблеми у вищій фаховій школі м. Кобленц (земля Рейнланд-Пфальц). Цей навчальний заклад з 70-х рр. XX ст. працює над ідеєю розвитку європейської співпраці, здійснюючи перехід до багатосторонніх міжкультурних відносин. На базі розширених контактів проводяться спеціальні семінари, практикується зарубіжна практика терміном від трьох до шести місяців. Динамічний розвиток міжнародної співпраці стимулював включення до процесу навчання “європейського параметру”. З 1988–1989 навчального року на факультеті соціальної педагогіки цього навчального закладу за

фінансової підтримки програми “Еразмус” та “Європейського центру общинного виховання” у навчальний план був введений курс “Виховання в душі європейської спільноти”. Мета цього запровадження полягала у формуванні базової кваліфікації соціальних педагогів, в оволодінні спеціальними знаннями, вміннями і навичками міжнародного досвіду діяльності у сфері вирішення міжнаціональних та міжкультурних проблем, котрі в останні роки набувають актуальності в різних напрямках соціально-педагогічної діяльності. Цей курс передбачає широке застосування методу порівняльного аналізу при вивченні таких тем, як:

- європейська інтеграція і зміна соціальних проблем;
- універсальні та специфічні концепції соціального забезпечення і права на освіту;
- європейська освітня та соціальна політика (транснаціональні системи соціального забезпечення та європеїзація освітніх систем);
- міжкультурне спілкування як принцип в освітній та соціальній системах.

Теоретичну основу навчальної програми цього курсу становить концепція общинного виховання, котра набуває поширення в світі. „Виховання в душі європейської спільноти” є способом реалізації навчання, орієнтованого на педагогічне осмислення міжкультурних та міжнаціональних проблем у європейській спільноті і вивчення способів їх розв’язання.

Технологія вивчення курсу базується на модульній системі. Це означає, що студенти мають можливість обирати лише ті модулі, що відповідають їх інтересам і мотивації. Під час вивчення експериментального курсу “Виховання в душі європейської спільноти” студентам на вибір пропонуються такі модулі:

№ 1. “Оволодіння іноземною мовою з орієнтацією на спеціальність”;

№ 2. “Виховання в душі європейської спільноти”;

№ 3. “Двосторонні та багатосторонні семінари”;

№ 4. “Вивчення іншої країни або зарубіжної практики”. Можливий варіант інтегрованої практики спільно з проектним навчанням у зарубіжних вищих навчальних закладах-партнерах.

Модуль № 2 “Виховання в душі європейської спільноти” є ключовим модулем курсу. Він розроблений міждисциплінарною робочою групою вузівських викладачів. У зміст цього модуля включені такі теми:

- національний суверенітет, міжнародна кооперація та транснаціональна інтеграція;
- соціальна освітня політика і її практична реалізація в Європі;
- порівняльні підходи до соціальної та освітньої політики в Європі, освіта в душі європейської спільноти.

Студенти, котрі в процесі навчання обирають всі модулі та успішно їх завершують, отримують додатковий документ — “Додатковий сертифікат з підготовки до виховання в душі європейської спільноти”, що є свідченням першої додаткової кваліфікації у сфері міжкультурної інтернаціональної соціальної роботи. Ніяких спеціальних екзаменів з цього курсу не проводиться. Програма розрахована на три семестри, протягом кожного передбачено поглиблене вивчення певної теми. Окрім отримання додаткового сертифіката, програма “Виховання в душі європейської спільноти” передбачає участь в одному з двох проєктів: “Міжкультурна робота в міському кварталі” або “Міжнародні акції з молоддю” [6].

Така дисципліна не є характерною для українських вищих навчальних закладів. Проте процес євроінтеграції та євроінтернаціональний характер вдосконалення освіти змушують нас розглянути цей предмет як виклик сучасній українській системі професійної підготовки фахівців для соціальної і соціально-педагогічної сфер.

Як свідчить аналіз літературних джерел і досвіду практичної діяльності, вищі навчальні заклади Німеччини протягом останніх двадцяти років спільно з навчальними закладами інших європейських країн здійснюють цілеспрямовану роботу з розвитку європейського та міжнародного співробітництва. Створені кадрові, організаційні та інституційні інфраструктури, що фактично і юридично розробляють спеціальні освітні програми “Європейський параметр”. Після відповідної перевірки та оцінки накопиченого досвіду з реалізації такої програми планується її подальше вдосконалення та поглиблення. Як середньостроковий план передбачається розробка спеціального курсу з інтернаціональної та міжкультурної соціальної роботи, оволодіння яких буде завершуватися видачею загальноєвропейського диплому єдиного зразка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сржабкова Б. Вибрані питання соціальної педагогіки. — Дрогобич: Вимір, 2003. — 364 с.
2. Зайбель Ф.-В., Фильцингер О., Геринг Д. Подготовка специалистов для воспитания в духе европейской общности // Теория и практика социальной работы: отечественный опыт. — М. — Тула, 1993. — Т. 2. — С. 303–311.
3. Шишов С.Е., Агапов И.Г. Компетентностный подход к образованию как необходимость // Мир образования — образование в мире. — 2001. — № 4. — С. 34–41.
4. National Federations and Organizations. Universities. Universities of Applied Science. — Germany, 2006. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: 18.10.2006: <<http://www.sicsw.org/swde/indexsw.htm>>. — Загол. з екрану. — Мова англ.
5. Social Work Education in Europe. A Comprehensive Description of Social Work Education in 21 European Countries. Intr. and ed./ by H.- J. Brauns, D. Kramer. — Frankfurt/Main, 1986. — 585p.
6. Wikipedia. Sozialpädagogik. Ihr Inhalt steht unter der GNU-Lizenz für freie Dokumentation. — Berlin, 2006. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: 13.10.2006: <<http://de.wikipedia.org/wiki/Sozialp%C3%A4dagogik>>. — Загол. з екрану. — Мова нім.
7. Travail social européen et international. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: 18.09.2006: <http://www.aforts.com/metiers_et_ formations/page_metiers_et_ formations.htm>. — Загол. з екрану. — Мова франц.

Любов ЗАБЛОЦЬКА

СТРУКТУРА І ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
У ПОЧАТКОВИХ ШКОЛАХ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Стаття присвячена аналізу змісту навчального процесу й розгляду різних структур уроків у початкових школах Великобританії. Запровадження Національного навчального плану сприяло уникненню розмаїття навчальних планів і програм, створенню “загального ядра програми”.

Вивчення педагогічного досвіду, а також освітніх процесів та змін, що відбуваються на сучасному етапі в усіх країнах світу, є надзвичайно актуальним. Розвиток суспільства значною мірою залежить від освітнього рівня його громадян. У другій половині ХХ ст. намітилася чітка тенденція інтеграції більшості освітніх систем у єдиний загальноєвропейський освітній простір. Результатом цього стало не тільки створення нових типів шкіл, застосування передових інформаційних та педагогічних технологій, а й перегляд та оновлення змісту освіти в загальноосвітній школі. Такі перетворення торкнулися повною мірою і змісту освіти початкової школи. З молодших шкільних років прищеплюють такі поняття, як толерантність, міжкультурна спільність, повага до культури інших народів, безконфліктне співіснування та ін., що є сьогодні важливим чинником європейської інтеграції.

Мета статті полягає у вивченні та аналізі структури і змісту навчального процесу у початкових школах Великобританії.

Вивчення вітчизняних досліджень дає змогу стверджувати, що предметом аналізу науковців є широке коло теоретичних та практичних проблем зарубіжної педагогіки, які висвітлюють питання методології навчання, організації, структури, змісту та контролю навчального процесу у середніх школах Великобританії. Безпосередньо питання розвитку британської педагогіки, шкільну політику і стан навчально-виховної роботи у різних типах середніх шкіл Англії вивчали Н. Винокурова, Р. Змитрук, В. Мітіна. Проблеми реформування зарубіжної системи освіти, стратегічні напрями і пріоритети здійснюваних перебудов, тенденції розвитку середньої освіти країни досліджували Г. Алексевич, Б. Вульфсон, А. Джуринський, Н. Воскресенська, О. Локшина, В. Лапчинська, А. Кадущина. Визначенню основних тенденцій реформування початкової школи Англії присвячене дослідження Н. Кадирової. Вивченню розвитку мовної освіти у середніх і вищих навчальних закладах Великої Британії другої половини ХХ ст. присвячене дослідження О. Кузнецової. Письмове мовлення у системі освіти і виховання молодших школярів досліджене Л. Бобилевою. Проблему індивідуалізації навчання в шкільній освіті висвітлено у дослідженні О. Рибак.

Традиційно освіта Великобританії поділяється на дві системи: одна діє в Англії, Уельсі та Північній Ірландії, а інша — у Шотландії. Освітня система Англії, Уельсу та Північної Ірландії